

КРАСКА ПРОТИ ШВЕЙЦАРІЇ (KRASKA V. SWITZERLAND)

У справі "Краска проти Швейцарії"¹

Європейський Суд з прав людини, засідаючи палатою — згідно зі статтею 43 Конвенції про захист прав людини та основних свобод (Конвенція) та відповідними положеннями Регламенту Суду², — до складу якої увійшли судді:

- п. Р. Рюссдаль (R. Ryssdal), Голова Суду
- п. Ф. Матчер (F. Matscher)
- п. Ж. Де Мейер (J. De Meyer)
- пані Е. Палм (E. Palm)
- п. Р. Пекканен (R. Pekkanen)
- п. Ж. М. Моренілла (J. M. Morenilla)
- п. А. Б. Бака (A. B. Vaka)
- п. М. А. Лопес Роча (M. A. Lopes Rocha)
- п. Л. Вільдхабер (L. Wildhaber),

а також п. М.-А. Ейссен (M.-A. Eissen), Секретар Суду, та п. Г. Пецольд (H. Petzold), заступник Секретаря,

після нарад за зачиненими дверима 28 жовтня 1992 року та 24 березня 1993 року

постановляє таке рішення, ухвалене в останній із зазначених днів:

ПРОЦЕДУРА

1. Справа передана до Суду Європейською комісією з прав людини (Комісія) 13 грудня 1991 і Урядом Швейцарської Конфедерації (Уряд) 13 лютого 1992 року, в межах тримісячного строку, передбаченого пунктом 1 статті 32 і статтею 47 Конвенції. Справу розпочато за заявою (№ 13942/88) проти Швейцарії, поданою до Комісії на підставі статті 25 громадянином Швейцарії п. Мартіном Краскою (*Martin Kraska*) 2 квітня 1988 року.

У своєму запиті Комісія посилалася на статті 44 і 48 Конвенції, а також на заяву Швейцарії про визнання обов'язкової юрисдикції Суду (стаття 46); Уряд у своїй заяві посилався на статті 45, 47 і 48. Метою запиту і заяви Уряду було отримання

Примітки Секретаря Суду:

¹ Справі привласнено номер 90/1991/342/415. Перше число позначає порядковий номер у списку справ, переданих до Суду у відповідному році (друге число). Останні два числа вказують на порядкові номери справи у списку справ, переданих до Суду від часу його створення, і в списку відповідних початкових заяв до Комісії.

² З поправками, внесеними згідно зі статтею 11 Протоколу № 8, що набрав чинності 1 січня 1990 року.

рішення стосовно того, чи свідчать факти у справі про порушення державою-відповідачем її зобов'язань за пунктом 1 статті 6 Конвенції.

2. У відповідь на запит, зроблений згідно з пунктом 3 (d) правила 33 Регламенту Суду, заявник повідомив про свій намір взяти участь у провадженні й призначив адвоката, який представлятиме його (правило 30).

3. До складу палати увійшли за посадою п. Л. Вільдхабер, суддя, обраний від Швейцарії (стаття 43 Конвенції), і п. Р. Рюссдаль, Голова Суду (пункт 3 (b) правила 21). 24 січня 1992 року в присутності Секретаря Голова Суду визначив жеребкуванням імена інших семи членів палати, а саме: п. Ф. Матчера, п. Ж. Де Мейера, пані Е. Палм, п. Р. Пекканена, п. Ж. М. Мореніллі, п. А. Б. Баки і п. М. А. Лопеса Рочі (стаття 43 (наприкінці) Конвенції та пункт 4 правила 21).

4. Заступивши на посаду голови палати (пункт 5 правила 21), п. Рюссдаль через Секретаря Суду провів консультації з уповноваженою особою Уряду Швейцарії, представником Комісії та адвокатом заявника щодо організації провадження (пункт 1 правила 37 і правило 38). Згідно з виданими після цього розпорядженнями, Секретар Суду одержав меморандуми від Уряду і заявника 10 і 11 серпня 1992 року, відповідно, 17 вересня Секретар Комісії повідомив, що представник Комісії висловить свої зауваження під час слухання справи. Раніше він подав необхідні документи, які за дорученням Голови Суду запросив Секретар.

5. Згідно з рішенням Голови Суду, відкрите слухання відбулося 26 жовтня 1992 року в Палаці прав людини у Страсбурзі. Перед цим Суд провів підготовче засідання, під час якого відхилив клопотання заявника заслухати свідків.

На судовому розгляді були присутні:

а) *від Уряду*

п. П. Буалла (P. Voillat), керівник відділу
європейського права і міжнародних зв'язків
Федерального управління юстиції,

уповноважена особа,

п. К. Г. Бруншвілер (C.H. Brunschwiler), суддя Федерального суду,

п. Ф. Шюрманн (F. Schürmann), заступник керівника
відділу європейського права і міжнародних зв'язків
Федерального управління юстиції,

радники;

б) *від Комісії*

п. Л. Лукайдес (L. Loucaides),

представник;

с) *від заявника*

п. Й. Лоб (J. Lob), адвокат,

захисник.

Суд заслухав виступи п. Буалли, п. Лукайдеса та п. Лоба, а також їхні відповіді на запитання. Пан Лоб подав деякі документи.

ЩОДО ФАКТІВ

6. Пан Мартін Краска — громадянин Швейцарії, проживає в Цюріху. Після отримання 1981 року медичного диплома він працював головним чином як помічник лікаря (*Assistenzarzt*), що не потребувало дозволу кантональних органів влади Цюріха.

А. Адміністративні та судові провадження в Цюріху

7. 19 жовтня 1982 року він дістав дозвіл на самостійну практику в межах кантону. Однак 26 квітня 1983 року Управління охорони здоров'я (*Gesundheitsdirektion*) анулювало цей дозвіл на тій підставі, що він втратив силу після переїзду заявника в інший кантон.

8. Заявник подав апеляційну скаргу на рішення адміністративного органу до вищої інстанції (*Rekurs*), але 17 серпня 1983 року кантональний уряд (*Regierungsrat*) Цюріха відхилив її з таких міркувань: можливість видачі нового дозволу відразу після повернення в Цюріх не є достатньою підставою для визнання за заявником захищеного правом інтересу. У будь-якому разі, чинність цього дозволу не була універсальною за характером, а поширювалася на конкретний вид діяльності. Пан Краска, власне кажучи, в кантоні вже не проживав.

9. Від 6 серпня до 17 вересня 1984 року заявник працював помічником лікаря невідкладної допомоги медичного об'єднання округу Цюріх (*Ärztlicher Notfalldienst des Ärzteverbandes des Bezirks Zurich*).

10. 28 серпня 1984 року він забрав частково паралізовану пацієнтку з приватного будинку для престарілих і відвіз до її квартири, де надав їй лікарську допомогу. Невдовзі після цього він виписав рахунок на 7 447,80 швейцарських франків на бланку служби невідкладної допомоги і 13 вересня 1984 року надіслав його тимчасовому опікунові (*gesetzlicher Vertreter*) пацієнтки. Відповідну суму треба було переказати не на рахунок медичного об'єднання, а безпосередньо на рахунок заявника.

Згодом проти п. Краски було порушено судове переслідування за обвинуваченням у шахрайстві та в інших порушеннях Закону про охорону здоров'я (кантон Цюріх) 1962 року. Зокрема, йшлося про те, що він надавав лікарську допомогу пацієнтові, не маючи дозволу на самостійну медичну практику, як того вимагає пункт 1 (а) статті 7 цього Закону.

13 січня 1986 року Цюріхський окружний суд (*Bezirksgericht*) виправдав його на тій підставі, що в обвинувальному акті, зокрема, конкретно не зазначено, яким саме було лікування.

11. Тим часом 31 січня 1985 року заявник спробував отримати новий дозвіл. 11 вересня 1985 року Цюріхське управління охорони здоров'я відхилило його прохання на тій підставі, що він не "заслуговує на довіру" в сенсі пункту 1 статті 8 Закону про охорону здоров'я.

1 жовтня 1986 року кантональний уряд Цюриха відхилив скаргу заявника, зазначивши, що виставленням відповідного рахунку за лікування він порушив пункт 1 (а) статті 7 Закону і що в даному разі виправдання його окружним судом не має жодного значення. Кантональний уряд, зокрема, звернув увагу на те, що заявник у цьому рахунку сам класифікував свої дії як медичні.

12. В оскарженні (*Beschwerde*), поданому до Цюрихського адміністративного суду (*Verwaltungsgericht*), заявник знову клопотався про надання йому дозволу на самостійну практику. 11 березня 1987 року цей суд відмовив у задоволенні його скарги, зазначивши, що заявник може звернутися з повторним клопотанням не раніше початку 1988 року.

В. Провадження у федеральному суді

1. Оскарження в публічно-правовому порядку

13. Адвокат п. Краски, виклавши докладну скаргу на сімдесяти трьох сторінках, подав до федерального суду (*Bundesgericht*) апеляцію в публічно-правовому порядку (*staatsrechtliche Beschwerde*), яку п'ять суддів розглянули на відкритому слуханні 22 жовтня 1987 року (пункт 1 статті 17 Закону про федеральні судові органи). Адвокат заявника був присутній у залі суду, але виступити в суді йому не дозволили. Суддя Х представив свою доповідь, а суддя У, фактично не маючи статусу співдоповідача, якого вимагав пункт 68 висновків Комісії, заявив, що він не може погодитися з висновками цієї доповіді, і запропонував протилежне рішення. Під час подальшого обговорення третій суддя висунув зустрічну пропозицію, на яку й пристала більшість.

Хід обговорення адвокат описав у листі своєму клієнтові. За його словами, суддя Х запропонував повністю задовольнити публічно-правову апеляцію заявника і видати йому дозвіл на практику. Суддя У заявив, що петиція занадто довга, тому за браком часу він зміг прочитати лише якихось тридцять сторінок, і нарікав, що він не мав можливості вивчити матеріали справи, оскільки через недогляд канцелярії її вручили йому за день до судового розгляду. Після цього він закликав відхилити апеляцію, виходячи при цьому виключно зі згаданих вище рішень від 11 вересня 1985 року, 1 жовтня 1986 року і 11 березня 1987 року (див. пункти 11–12 вище).

14. Того самого дня федеральний суд виніс своє рішення. Чотирма голосами проти одного, а саме — судді Х, він скасував рішення в частині призначення заявникові відстрочки і відхилив інші пункти апеляції.

По-перше, він визнав неприйнятними кілька претензій заявника, відзначивши при цьому, що в таких справах, у разі задоволення апеляційної скарги, він може як виняток не тільки анулювати оспорюване рішення, а й надати цей дозвіл — якщо при цьому задоволено всі інші умови.

Далі федеральний суд зауважив, що, згідно з його практикою, право на свободу

торговельно-промислової діяльності, гарантоване статтею 31 Федеральної Конституції, включає і право займатися професійною медичною практикою.

Вивчивши критичні зауваження, висловлені органами охорони здоров'я, суд дійшов висновку, що принаймні два з них, напевно, мають істотне значення для оцінки сумлінності заявника: він здійснив медичні дії без належного дозволу; крім того, виставлений ним у даному випадку рахунок міг стосуватися як медичних, так і немедичних дій, але, оскільки він був викладений на бланку служби невідкладної допомоги, напрошується висновок, що стосується він саме перших.

15. 8 грудня 1987 року Цюрихське кантональне управління охорони здоров'я задовольнило третю заяву п. Краски щодо нового дозволу.

2. Заява про поновлення провадження

16. 6 листопада 1987 року п. Краска звернувся до федерального суду з клопотанням про перегляд рішення від 22 жовтня 1987 року, стверджуючи, що суд постановив його, не ознайомившись повністю з усіма матеріалами справи.

14 березня 1988 року його клопотання було відхилено, зокрема, через відсутність законних підстав для поновлення провадження. Федеральний суд узагальнив хід оспорюваного розгляду таким чином:

"Під час відкритого слухання один із суддів висловив своє невдоволення з приводу того, що документи перебували в його розпорядженні замало часу (спочатку їх надіслали підмінному судді) і внаслідок цього він встиг прочитати лише перші тридцять п'ять сторінок занадто довгого — на сімдесят три сторінки — апеляційного подання".

17. Згодом п. Краска подав до федерального суду ще три заяви про поновлення провадження. Їх було відхилено 5 травня і 23 серпня 1988 року та 6 червня 1989 року.

ПРОВАДЖЕННЯ В КОМІСІЇ

18. Пан Краска звернувся до Комісії 2 квітня 1988 року. Він скаржився на порушення пунктів 1 і 2 статті 6, а також статті 3 Конвенції. За його твердженням, член федерального суду висловив свою думку щодо апеляції, поданої заявником згідно з нормами публічного права, не вивчивши матеріалів справи, а федеральний суд визнав факт порушення Закону про охорону здоров'я (кантон Цюрих), не врахувавши судові рішення від 13 січня 1986 року, яке звільняло заявника від відповідальності, і, нарешті, як стверджував заявник, провадження, проведене компетентними органами і судами, набуло форми нелюдського і такого, що принижує гідність, поводження.

19. 4 жовтня 1990 року Комісія оголосила заяву прийнятною в частині, що стосується пункту 1 статті 6, і непринятною щодо решти (№ 13942/88). У своїй

доповіді від 15 жовтня 1991 року (стаття 31) Комісія висловила думку, чотирнадцятьма голосами проти п'яти, що було порушення цієї статті. Повний текст висновку Комісії та окремих думок, які містяться в доповіді, наведено в додатку до цього рішення¹.

ОСТАТОЧНІ ПОДАННЯ УРЯДУ ДО СУДУ

20. Уряд у своєму меморандумі висловив думку, що "Швейцарія не порушила... Конвенцію... щодо фактів, які лежать в основі заяви п. Мартіна Краски".

ЩОДО ПРАВА

21. Пан Краска стверджував, що 22 жовтня 1987 року у федеральному суді йому не було забезпечено справедливого судового розгляду, оскільки один із суддів не зміг прочитати всю справу. Він посилався на пункт 1 статті 6 Конвенції, згідно з яким:

"Кожен... при вирішенні питання щодо його цивільних прав та обов'язків... має право на справедливий... розгляд... судом..."

Уряд це твердження заперечив, тим часом як Комісія по суті з ним погодилась.

22. Під час обміну усними заявами адвокат заявника піддав сумніву те, що під юрисдикцію Суду підпадають деякі питання, порушені Урядом щодо обставин справи, встановлення яких, як він твердив, є прерогативою Комісії.

Суд не може погодитися з цим аргументом, бо він не відповідає ні статті 45 Конвенції, ні 41-му та наступним правилам Регламенту Суду, ні його прецедентному праву і практиці. Суд наділений необмеженою юрисдикцією щодо переданої йому справи, і до його компетенції, зокрема, належить розгляд будь-якого питання стосовно фактів, яке може виникнути під час провадження. Загальновизнано, що цим правом він користується дуже рідко, зважаючи на те, що основну роль у цій сфері, згідно з пунктом 1 статті 28 і статтею 31 Конвенції, відведено Комісії, однак, її висновки не мають для нього обов'язкової юридичної сили: Суд може самостійно оцінювати ці висновки і за відповідних обставин відступати від них, враховуючи як усі подані йому матеріали, так і ті, які він, у разі потреби, може сам отримати (див., зокрема, рішення у справі "Де Вільде, Оомс і Версип проти Бельгії" (*De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium*) від 18 червня 1971 року, серія А, № 12, с. 29, п. 49, і "Круз Варас та інші проти Швеції" (*Cruz Varas and Others v. Sweden*) від 20 березня 1991 року, серія А, № 201, с. 29, п. 74).

Примітка Секретаря Суду:

¹ З практичних міркувань цей додаток з'явиться лише з остаточною друкованою версією судового рішення (том 254-В, серія А Публікацій Суду), але копію доповіді Комісії можна одержати в канцелярії Суду.

А. Застосування пункту 1 статті 6

23. За твердженням Уряду, пункт 1 статті 6 не застосовується до розгляду заяв про дозвіл займатися медичною практикою. Надання такого дозволу є, на його думку, адміністративним актом, здійснення якого залежить від виконання певних умов, і не надає жодного особистого права, тому в даному випадку не можна вести мову про спір щодо "права". Окрім того, якби таке право навіть існувало, воно б не було "цивільним правом" з огляду на публічно-правові ознаки, властиві даному професійному заняттю.

Уряд до того ж просив Суд вирішити питання про застосування пункту 1 статті 6 у тих випадках, коли федеральний суд постановляє рішення в порядку публічно-правової апеляції як суд конституційний.

24. Суд насамперед відзначає, що стаття 31 Конституції Швейцарії гарантує свободу професійної діяльності, яка, згідно з тлумаченням федерального суду, охоплює й медичну професію (див. пункт 14 вище). Отже, даний спір стосується самого існування права, котре, як можна довести, визнається національним правом (див., зокрема, рішення у справі "Н. проти Бельгії" (*N. v. Belgium*) від 30 листопада 1987 року, серія А, № 127-В, с. 31, п. 40). Окрім того, характер цього спору був конкретним і важливим (див., серед інших джерел, рішення у справі "Бентем проти Нідерландів" (*Bentem v. the Netherlands*) від 23 жовтня 1985 року, серія А, № 97, с. 15, п. 32). Оскільки 1981 року п. Краска отримав медичний диплом, він мав право звернутися по дозвіл на самостійну практику в Цюриху, бо тепер задовольняв встановлені законом умови. У 1982–1983 роках він мав такий дозвіл, але згодом — оскільки заявник виїхав із кантону — цей дозвіл втратив силу (див. пункти 6 і 7 вище).

25. Щодо того, чи належало відповідне право до категорії "цивільних прав", Суд посилається на ту частину своєї практики, яка стосується медичної професії (рішення у справах "Кеніг проти Німеччини" (*Konig v. Germany*) від 28 червня 1978 року, серія А, № 27, с. 31, п. 91–92; "Ле Конт, Ван Льовен і Де Меєр проти Бельгії" (*Le Compte, Van Leuven and De Meyere v. Belgium*) від 23 червня 1981 року, серія А, № 43, с. 20, п. 44–45; та "Альбер і Ле Конт проти Бельгії" (*Albert and Le Compte v. Belgium*) від 10 лютого 1983 року, серія А, № 58, с. 14, п. 27). Справді, у Швейцарії ця професія, безперечно, має публічно-правові ознаки: вона підпорядкована адміністративним нормам, встановленим в інтересах суспільства, а займатися нею можна за наявності дозволу, що видається кантональними органами охорони здоров'я. Проте заявник бажав займатися приватною практикою за контрактами, укладеними з пацієнтами (див., *mutatis mutadis*, згадуване вище рішення у справі "Н. проти Бельгії", серія А, № 127-В, с. 33, п. 47 (а)). Тому спір між ним і цюрихським урядом стосується "цивільного права".

26. З приводу того, чи пункт 1 статті 6 застосовується і до розгляду поданої п. Краскою апеляції публічно-правового характеру, Суд повторює, що відповідний розгляд — навіть якщо він здійснюється Конституційним судом — належить до сфери дії цього положення, якщо тільки при цьому його результат має вирішальне значення для цивільних прав і обов'язків (див., зокрема, рішення у справі "Рінгайзен проти Австрії" (*Ringeisen v. Austria*) від 16 липня 1971 року, серія А, № 13, с. 39, п. 94, і згадуване

вище рішення у справі Ле Конта, Ван Льовена і Де Меєра, с. 20, п. 44). Для того щоб визначити, чи так це і в даному випадку, слід узяти до уваги всі обставини (див., серед інших джерел, *mutatis mutandis*, рішення у справі "Бок проти Німеччини" (*Bock v. Germany*) від 29 березня 1989 року, серія А, № 150, с. 18, п. 37).

Заявник скаржився на те, що Цюрихський адміністративний суд позбавив його права займатися самостійною медичною практикою. Крім того, федеральний суд був уповноважений не тільки анулювати оспорюване рішення, а й — бодай як виняток — видати дозвіл, якого домагався заявник (див. пункт 14 вище). Мало того, він міг отримати цей дозвіл 8 грудня 1987 року завдяки рішенню федерального суду про скасування відстрочки, встановленої 11 березня 1987 року (див. пункти 12, 14 і 15 вище). Таким чином, не викликає сумнівів, що рішення федерального суду від 22 жовтня 1987 року безпосередньо стосувалося визнання права, на наявність якого посилався заявник.

27. Отже, пункт 1 статті 6 застосовується у цій справі.

В. Дотримання пункту 1 статті 6

28. На підставі деяких зауважень, висловлених суддею Y під час провадження у федеральному суді, п. Краска стверджував, що суддя вочевидь зробив свої висновки, не ознайомившись з усіма матеріалами справи (див. пункти 13 і 16 вище). На його переконання, розгляд був би справедливим тільки в тому разі, якби кожен із членів суду міг ґрунтовно вивчити наявні документи.

29. Комісія наголосила на особливій важливості документа, з яким суддя так і не зміг ознайомитися до кінця, а саме — докладної апеляційної скарги, або документа, який став предметом розгляду у федеральному суді.

30. Суду належить вирішити, чи оспорюване провадження, якщо його розглядати загалом, було справедливим у розумінні Конвенції. Окрім іншого, пункт 1 статті 6 покладає на "суд" обов'язок належним чином вивчати всі заяви, аргументи й докази, долучені сторонами до справи, але так, щоб це не позначилося на оцінюванні того, наскільки вони необхідні для прийняття рішення (див., серед інших джерел, *mutatis mutandis*, рішення у справі "Барбера, Мессеге і Хабардо проти Іспанії" (*Barberá, Messegué and Jabardo v. Spain*) від 6 грудня 1988 року, серія А, № 146, с. 31, п. 68). Слід з'ясувати, чи було цю умову виконано в цій справі.

31. Як зазначав Уряд, Управління охорони здоров'я, кантональний уряд та адміністративний суд Цюриха ретельно вивчили заяву п. Краски про надання йому дозволу. Коли ж питання було передане до федерального суду, всі судді, призначені слухати справу, отримали доступ до матеріалів кантонального провадження, до того ж за кілька днів до засідання доповідач надав їм свої висновки. У принципі вони також мали змогу ознайомитися з матеріалами справи, що була в їхньому суді, і зокрема, з меморандумом. Проте один з них,

а саме — суддя У, під час відкритого обговорення 22 жовтня 1987 року поскаржився на те, що він отримав ці матеріали лише за день до того і зміг уважно вивчити лише половину меморандуму, який, на його думку, був задовгий (див. пункти 13 і 16 вище). У адвоката п. Краски склалося враження, що цей суддя недостатньо ознайомився зі справою.

32. Суд неодноразово підкреслював важливість дотримання формальностей при здійсненні правосуддя, зазначаючи, однак, що точка зору заінтересованих осіб сама по собі не є вирішальною: сумніви, які можуть виникати у сторін — наприклад, щодо справедливості судового розгляду, слід, зокрема, предметно обґрунтувати (див., серед інших джерел, *mutatis mutandis*, рішення у справі "Хаусшильдт проти Данії" (*Hauschildt v. Denmark*) від 24 травня 1989 року, серія А, № 154, с. 21, п. 48).

У даній справі суддя У брав активну участь в обговореннях; він навіть запропонував проект рішення, яке суперечило запропонованому доповідачем і свідчило про те, що він ознайомився зі справою. Зрештою федеральний суд не пристав на ці пропозиції, а обрав третю, висунуту одним із трьох інших суддів (див. пункти 13–14 вище). Якщо враховувати всі обставини, то якихось доказів, які давали б підстави вважати, ніби члени суду ухвалили рішення, не розглянувши апеляційну скаргу з належною ретельністю, немає. У цьому сенсі видається доречним один факт, на якому справедливо наголошував Уряд: ні суддя У, ані будь-хто інший з його чотирьох колег не висунули вимогу відкласти розгляд, хоча, згідно з регламентом федерального суду, могли це зробити, якби відчували потребу глибше ознайомитися зі справою.

33. З огляду на всі ці обставини, скарга п. Краски видається необґрунтованою. Попри те, що зауваження судді У можна критикувати, сам спосіб, у який федеральний суд розглядав справу, не дає підстав для якихось розумних сумнівів.

34. Отже, порушення пункту 1 статті 6 не було.

На цих підставах Суд

1. *Постановляє* одноголосно, що пункт 1 статті 6 застосовується у цій справі.

2. *Постановляє*, шістьма голосами проти трьох, що порушення цієї статті не було.

Учинено англійською та французькою мовами й оголошено на відкритому засіданні в Палаці прав людини, Страсбург, 19 квітня 1993 року.

Підпис: Рольф Рюссдаль,
Голова Суду

Підпис: Марк-Андре Ейссен,
Секретар Суду

Відповідно до пункту 2 статті 51 Конвенції та пункту 2 правила 53 Регламенту Суду, до цього рішення додано такі окремі думки:

- а) спільна думка п. Рюссдаля, пані Палм і п. Пекканена, що не збігається з позицією більшості;
- б) думка п. Матчера, що збігається з позицією більшості;
- с) думка п. Де Мейера, що збігається з позицією більшості.

Парафовано: Р. Р.

Парафовано: М.-А. Е.

СПІЛЬНА ДУМКА СУДДІВ РЮССДАЛЯ, ПАЛМ І ПЕККАНЕНА, ЩО НЕ ЗБІГАЄТЬСЯ З ПОЗИЦІЄЮ БІЛЬШОСТІ

1. Згідно з пунктом 1 статті 6 Конвенції, кожен має право на справедливий розгляд безстороннім судом. Право на справедливий судовий розгляд, між іншим, включає й право сторін у справі подавати суду свої міркування й зауваження, котрі, на їхню думку, стосуються цієї справи. Проте це право ефективне лише тоді, коли подані йому міркування й зауваження суд розглядатиме належним чином.

2. Суд неодноразово підкреслював важливість дотримання формальностей при здійсненні правосуддя. Суди в демократичному суспільстві повинні користуватися довірою з боку суспільства, і, насамперед, сторін у провадженні. Суб'єктивне сприйняття осіб, причетних до провадження, — чинник важливий, але не вирішальний. Будь-які сумніви у справедливості провадження обов'язково мають бути обґрунтовані об'єктивними доказами (див., зокрема, *mutatis mutandis*, рішення у справі "Хаусшильдт проти Данії" від 24 травня 1989, серія А, № 154, с. 21, п. 48).

3. Відповідно до висновку федерального суду від 14 березня 1988 року, один із суддів цього суду під час відкритого слухання 22 жовтня 1987 року висловив своє невдоволення з приводу того, що час, виділений на ознайомлення з документами, був обмежений, і через це він зміг уважно прочитати лише перші тридцять п'ять сторінок задовгої — оскільки викладена аж на сімдесяти трьох сторінках — публічно-правової апеляції (див. пункт 16 рішення Суду). Після своєї заяви суддя й далі брав участь у розгляді, а також у прийнятті рішення за апеляцією.

Описуючи перебіг розгляду справи у федеральному суді, адвокат п. Краски у листі до свого клієнта зауважив, що він сумнівається у справедливості розгляду, оскільки один із суддів запропонував відхилити апеляцію, не мавши змоги навіть ознайомитися з матеріалами, які він отримав лише за день до того (див. пункт 13 рішення Суду).

4. Спираючись на ці факти, ми можемо зробити такий самий висновок, що й Комісія, а саме — що висловлювання згаданого судді могло справити враження, ніби він хотів ознайомитися з усім текстом скарги, поданої в порядку публічно-правової апеляції, але зробити цього не зміг, хоча й вважав документ таким, що стосується справи. Пан Краска міг подати суду свої міркування й зауваження, проте можна було сумніватися в тому, чи зумів один із членів того суду належним чином з ними

ознайомитися. Оскільки ці сумніви спиралися на визнання, яке зробив сам суддя, додатково обґрунтовувати їх, на нашу думку, потреби немає.

Ми вважаємо, що вирішальним у даному випадку було згадане вище висловлювання судді, а також те враження щодо справедливості розгляду, яке воно справило на сторони.

5. Виходячи з цього, ми робимо висновок, що стосовно права п. Краски на справедливий судовий розгляд мало місце порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

ДУМКА СУДДІ МАТЧЕРА, ЩО ЗБИГАЄТЬСЯ З ПОЗИЦІЄЮ БІЛЬШОСТІ

Погоджуючись із висновками, яких дійшла більшість, постановивши, що порушення пункту 1 статті 6 не було, хоча, однак, підтвердити своє переконання (яке я висловлював в окремій думці у справах "Кеніг проти Німеччини", серія А, № 27, с. 45; "Ле Конт, Ван Льовен і Де Меєр проти Бельгії", серія А, № 43, с. 34; та "Альбер і Ле Конт проти Бельгії", серія А, № 58, с. 26), що провадження у справах, пов'язаних з лікарською практикою, навіть більше — будь-якого спеціаліста, чия діяльність регламентується нормами публічного права, не є провадженням щодо цивільного права, оскільки його наслідки мають лише посередній вплив на таке право, у даній справі — право укласти (приватно-правові) угоди на медичне обслуговування.

Я згоден, що кожній людині важливо мати певні процедурні гарантії в її відносинах з адміністративними органами, але вони мають відповідати конкретним положенням Конвенції, адже стаття 6, застосовувати яку розраховували до цивільних (і кримінальних) справ, не є аж такою бездоганною підставою для таких гарантій.

Проти рішення визнати пункт 1 статті 6 застосовним я не голосував лише з поваги до усталеної практики Суду.

ДУМКА СУДДІ ДЕ МЕЙЄРА, ЩО ЗБИГАЄТЬСЯ З ПОЗИЦІЄЮ БІЛЬШОСТІ

І. Право займатися професійною діяльністю, безперечно, слід розглядати як "цивільне право" за змістом пункту 1 статті 6 Конвенції.

Тому мало важить те, що професія, про яку йдеться в даній справі, "[у Швейцарії], безсумнівно, має публічно-правові ознаки" або що "заявник бажав займатися приватною практикою за контрактами, укладеними з пацієнтами"¹.

Характер права, про яке йдеться, жодним чином не змінився б, якби заявник мав намір займатися медициною на інших "підставах" або в "державному секторі". Не змінився б він і в тому разі, якби статус медичної професії не мав "публічно-правових ознак"².

¹ Див. пункт 25 рішення.

² Цікаво відзначити, що в одній з нещодавно розглянутих справ Суд почав начебто прихильніше ставитися до думки, що принаймні в галузі пенсійного забезпечення юридичний статус найманих працівників "державного сектора" такий самий, що й працівників "приватного сектора": див. рішення у справі "Джанкарло Ломбардо проти Італії" (*Giancarlo Lombardo v. Italy*) від 26 листопада 1992 року, серія А, № 249-С, с. 42, п. 16.

II. Отже, Суд і не повинен був розмірковувати — і це не вперше — над тим, чи йдеться про "право, котре, як можна довести, визнається національним правом" і чи цей спір є "конкретним і важливим".

Насамперед, вирішувати таке питання належить не нам, а національним судам². По-друге, той факт, що якесь право може бути не визнане внутрішнім законодавством певної держави, не знімає з останньої обов'язку забезпечити щодо такого права застосування принципів, викладених у пункті 1 статті 6³.

III. Право на справедливий судовий розгляд настільки важливе, що "виправдати звужене тлумачення пункту 1 статті 6 Конвенції в жодному разі не можна"⁴.

Ефективне здійснення цього права має забезпечуватися в кожному випадку, коли вирішується питання стосовно того чи того права. Саме так було і в даній справі, отже, досить було б просто відзначити цю обставину.

Щодо решти, то дозволю собі зіслатися на свої міркування, з відповідними змінами, викладені в окремій думці у справах "Пудас проти Швеції" (*Pudas v. Sweden*)⁵, "Н. проти Бельгії"⁶ і "Аллан Якобсон проти Швеції"⁷.

Хотів би додати, що думка, до якої я лише "схилився" в листопаді 1987 року⁸, щодо "цивільного" — за змістом згадуваного вище пункту 1 статті 6 — характеру прав і обов'язків, відтоді перетворилася на глибоке переконання. Усі права та обов'язки, котрі не мають конкретнішого зв'язку з встановленням обґрунтованості "кримінального обвинувачення", слід вважати "цивільним правом".

---

¹ Див. пункт 24 рішення.

² Див. у зв'язку з цим мою окрему думку, додану до рішення у справі "Аллан Якобсон проти Швеції" (*Jacobsson v. Sweden*) від 25 жовтня 1989 року, серія А, № 163, с. 24.

³ Див. з цього приводу думку п. Лагергрена (*Lagergren*), що збігається з позицією більшості складу суду, долучену як додаток до рішення у справі "Ашингдейн проти Сполученого Королівства" (*Ashingdane v. the United Kingdom*) від 28 травня 1985 року, серія А, № 93, с. 27, його ж окрему думку, яку підтримав п. Макдоналд (*Macdonald*), долучену як додаток до рішення у справі "Літгоу та інші проти Сполученого Королівства" (*Lithgow and Others v. the United Kingdom*) від 8 липня 1986 року, серія А, № 102, с. 80, а також спільну окрему думку п. Лагергрена, п. Пінейро Фаріньї (*Pinheiro Farinha*), п. Петтіті (*Pettiti*), п. Макдоналда, п. Валтікосо (*Valticos*) і мою, долучену як додаток до рішення у справі "W. проти Сполученого Королівства" (*W. v. the United Kingdom*) від 8 липня 1987 року, серія А, № 121, с. 39.

⁴ Рішення у справі "Морейра ді Азеведу проти Португалії" (*Moreira de Azevedo v. Portugal*) від 13 жовтня 1990 року, серія А, № 189, с. 16, п. 66.

⁵ Рішення від 27 жовтня 1987 року, серія А, № 125, с. 21.

⁶ Рішення від 30 листопада 1987 року, серія А, № 127-В, с. 48–49.

⁷ Згадуване вище рішення від 25 жовтня 1989 року.

⁸ Згадуване вище рішення від 30 листопада 1987 року, с. 49, п. 4.